

Aktuálna právna úprava vyvodzovania zodpovednosti voči právnickým osobám¹

Matej Horvat²

Actual Legislation on Liability of Legal Persons

Abstract

The article deals with the issue of legal liability of legal persons. The introductory remarks are focused on theoretical definitions of terms such as legal person and legal liability in general. The main part of the article discusses the legislation which deals with legal liability of legal persons de lege lata namely in terms of administrative law and criminal law. In conclusion author states his support to enact the so called "real" criminal legal liability of legal persons and to enact a separate act that would regulate procedural issues concerning held liable the legal persons by administrative authorities.

Key words

Legal person, legal liability, criminal liability of legal persons, administrative liability of legal persons

JEL Classification: K14, K23, K42

Úvod

Jednou z najdiskutovanejších tém v dnešnej právnej obci je nepochybne problematika právnej zodpovednosti právnických osôb. Táto téma sa pritom preberá nielen z pohľadu práva (či už teórie, alebo praxe), ale aj z pohľadu zástupcov podnikateľského sektora, ktorí reprezentujú najvýznamnejšie obchodné organizácie a tie z právneho hľadiska môžeme nazvať súkromnými právnickými osobami. Z akého dôvodu sa dostala táto téma na piedestál? Je to relatívne jednoduché. Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) ako jediný zákonodarca na našom území sa rozhodla, že pristúpi k zavedeniu tzv. pravej trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb.

1 Metodika práce

Základným cieľom predkladaného odborného článku je poukázať na súčasnú právnu úpravu vyvodzovania zodpovednosti a trestania (sankcionovania) právnických osôb v podmienkach SR, ktorú nachádzame v právnych odvetviach správneho práva a trestného práva. Predmetný cieľ vychádza najmä zo skutočnosti, že v súčasnosti je v

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0136/15 *Právna úprava správneho trestania* udeľeného Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a Slovenskej akadémie vied.

² JUDr. Matej Horvat, PhD.; Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra obchodného práva, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; E-mail: matej.horvat@euba.sk

legislatívnom procese v Národnej rade SR návrh zákona o zavedení pravej trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb. Právnické osoby sú však už aj dnes subjektom, voči ktorému možno vyvodit' zodpovednosť. Článok práve poskytuje súčasný pohľad na dnes možné vyvodenie zodpovednosti voči týmto osobám.

Z hľadiska použitých vedeckých metód je v článku využitá predovšetkým metóda analýzy, keďže skúma podrobnosti jednotlivých inštitútov v súčasnosti platných a účinných postupov pri vyvodzovaní zodpovednosti voči právnickým osobám. Z ďalších metód možno spomenúť metódu syntézy a zovšeobecnenia, ktoré sú obohatené o poznatky právnej teórie a ktoré sú využité v závere práce. Metóda komparácie sa využila najmä pri poukazovaní na obdobnú právnu úpravu v Českej republike, ako aj pri porovnávaní trestnoprávneho a správneho prístupu k vyvodeniu zodpovednosti voči právnickým osobám. V rámci overovania poznatkov a zostavenia záverov boli použité aj metódy indukcie a dedukcie.

2 Výsledky a diskusia

2.1 Terminológia

Predtým, ako pristúpim k analýze aktuálnej právnej úpravy vyvodzovania zodpovednosti voči právnickým osobám, treba uviesť niekoľko terminologických poznámok, ktoré sa týkajú pojmov právnická osoba a zodpovednosť.

Zatiaľ čo pojem fyzická osoba nevyvoláva žiadne pochybnosti o tom, čo sa pod ním skrýva, tak na druhej strane to o pojme právnická osoba už tak neplatí. Ide totiž o relatívne široký pojem, ktorý do dnešného dňa nebol uspokojivo zdefinovaný, či už právnou teóriou, alebo priamo zákonodarcom. Dokonca aj v Občianskom zákonníku³ zákonodarcu upustil od definovania právnickej osoby a uspokojil sa len so všeobecným konštatovaním, podľa ktorého okrem fyzických osôb majú spôsobilosť na práva a povinnosti aj právnické osoby a ďalej demonštratívne vypočítava, čo všetko považuje za právnickú osobu. Podľa príslušného ustanovenia ide o a) združenia fyzických alebo právnických osôb, b) účelové združenia majetku, c) jednotky územnej samosprávy, d) iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon. Za právnickú osobu sa potom ďalej považuje aj štát.⁴

Uvedené ustanovenie Občianskeho zákonníka pritom v sebe kombinuje právnou teóriou akceptované členenie právnických osôb na súkromnoprávne a verejnoprávne. Rozdiel medzi nimi spočíva v spôsobe ich vzniku.

Pre súkromnoprávne právnické osoby je charakteristické, že zákon predpokladá ich vznik, určí podmienky, za ktorých môže táto osoba vzniknúť, ale na ich reálny vznik a existenciu je nutný ešte ďalší zákonom predpokladaný úkon. Na ich vznik teda nestačí len vôľa zákona, ale k tejto vôli ešte pristupuje ďalší úkon, ktorý vyvolá samotný vznik právnickej osoby (Horvat, 2015). Najvhodnejším príkladom súkromnoprávných

³ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“).

⁴ Porovnaj § 18 a 21 Občianskeho zákonníka.

právnických osôb sú obchodné spoločnosti⁵ a družstvo. Obchodný zákonník⁶ predpokladá ich vznik, presne ich definuje a stanovuje podmienky ich existencie, ale na to, aby mohla vzniknúť obchodná spoločnosť alebo družstvo, je treba ju najprv založiť. Založenie je prejavom vôle zakladateľov obchodnej spoločnosti alebo družstva o tom, že chcú, aby vznikla táto spoločnosť alebo družstvo.

Pre verejnoprávne právnické osoby je potom typické to, že na ich vznik je postačujúca vôľa zákonodarcu vyjadrená v príslušnom zákone a okamihom nadobudnutia účinnosti tohto zákona, dochádza zároveň k vzniku právnickej osoby (Horvat, 2015). Klasickým príkladom verejnoprávnej právnickej osoby je Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, ktorý vznikol dňom nadobudnutia účinnosti zákona č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a to 1. novembra 2004.

Syntézou uvedených poznatkov možno dospieť k záveru, že zatiaľ čo prvý typ právnickej osoby vzniká na základe zákona, druhý typ právnickej osoby vzniká priamo zo zákona. Aký to má praktický význam? Zásadne možno uviesť, že význam možno vidieť v tom, že tradične súkromné právnické osoby sú zakladané s cieľom dosiahnutia zisku⁷ a verejnoprávne právnické osoby sú tradične zakladané s iným zámerom, ktorý je predovšetkým v oblasti dosahovania verejnoprospešných a celospoločensky žiaducich cieľov, ktoré nemusia byť nevyhnutne ziskové.

Ako neskôr poukážem, tak súčasné vyvodzovanie zodpovednosti voči právnickým osobám sa s niekoľkými výnimkami týka najmä súkromných právnických osôb, pričom napríklad návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb sa výlučne týka len súkromných právnických osôb; verejnoprávne právnické osoby sú vylúčené z osobnej pôsobnosti tohto návrhu zákona.

Druhým pojmom, ktorý treba aspoň v základoch vysvetliť, je zodpovednosť s akcentom na trestnú zodpovednosť.

Právnu zodpovednosť môžeme definovať ako vzťah medzi dvomi alebo viacerými subjektmi, kde jeden zo subjektov porušil svoju povinnosť, a preto druhý subjekt voči nemu môže (prípadne aj musí) uplatniť následky, ktoré s porušením tejto povinnosti právne predpisy spájajú. Právnu zodpovednosť možno členiť napríklad na zodpovednosť v užšom zmysle slova a v širšom zmysle slova. Pre prvú zmienenú alternatívu platí, že zodpovednosť splýva so sankciou, t. j. ten, kto poruší právnu povinnosť, musí za to niesť následok v podobe uloženia konkrétnej sankcie. Pre druhú alternatívu platí, že právna zodpovednosť sa chápe ako možnosť uloženia sankcie za porušenie právnej povinnosti komukoľvek, kto je deliktuálne spôsobilý.

Trestná zodpovednosť predstavuje neuralgický bod trestného práva. Práve toto odvetvie sa zaoberá problematikou vyvodzovania zodpovednosti za spáchané trestné činy. Vo vzťahu k trestnému právu má význam členiť trestnú zodpovednosť z pohľadu hmotného práva a z pohľadu procesného práva. Z pohľadu hmotného práva ide o vzťah, ktorý vznikol medzi štátom a osobou páchatel'a, zatiaľ čo z pohľadu procesného práva ide o vzťah na jednej strane medzi súdom a orgánmi činnými v trestnom

⁵ T. j. verejná obchodná spoločnosť, komanditná spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným a akciová spoločnosť.

⁶ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“).

⁷ Treba dodať, že kapitálové obchodné spoločnosti, čiže spoločnosť s ručením obmedzeným a akciová spoločnosť, môžu byť založené aj na iný účel.

konaní a na druhej strane osobou, ktorá je obvinená zo spáchania trestného činu. Rozdiel tu spočíva v tom, že osoba, ktorá je obvinená zo spáchania trestného činu, ešte nemusí byť nevyhnutne aj jeho páchatelom. Práve účelom procesných vzťahov pri vyvedení zodpovednosti je jednoznačné určenie, či osoba, ktorá je obvinená zo spáchania trestného činu, je skutočne aj osobou, ktorá ho spáchala.

2.2 Súčasná právna úprava trestania právnických osôb

Právna úprava trestania právnických osôb je v súčasnosti riešená dvojako. V prvom rade treba spomenúť, že právnické osoby sankcionujú správne orgány⁸ správnoprávny (administratívnoprávny) prostriedkami. V druhom rade prichádza do úvahy aj sankcionovanie prostriedkami trestného práva, a to pomocou ochranných opatrení zhabania peňažnej sumy alebo zhabania majetku.

Správne trestanie právnických osôb

Ak chceme dnes hovoriť o sankcionovaní právnických osôb, potom budeme jedným dychom zároveň dodávať, že toto sa deje najmä prostredníctvom správneho práva. Správne právo má zásadne ako jediné slovenské právne odvetvie vyvinutý fungujúci systém prostriedkov vyvedenia zodpovednosti nielen voči fyzickým osobám, ale aj voči právnickým osobám. To platí aj napriek tomu, čo už bolo uvedené, t. j., že aj trestné právo má prostriedky sankcionovania (v podobe ochranných opatrení) právnických osôb. Problémom v oblasti trestného práva je, že tieto ochranné opatrenia, aj napriek tomu, že sú zakotvené v Trestnom zákone⁹ už vyše päť rokov, neboli do dnešného dňa súdmi ani raz využité (Neznámy autor, 2014).

Správne právo pritom upravuje viacero druhov deliktov, za ktoré vyvodzuje zodpovednosť. Všeobecne tieto delikty označujeme pojmom správne delikty, pričom tradične sa členia na priestupky, iné správne delikty fyzických osôb, správne poriadkové delikty, správne disciplinárne delikty a správne delikty fyzických osôb-podnikateľov a právnických osôb (Machajová, 2009).

Možno si povšimnúť, že do poslednej kategórie správnych deliktov zaradíme delikty spáchané fyzickými osobami – podnikateľmi¹⁰ aj právnickými osobami. Je to tak z toho dôvodu, že po roku 1989 mohli začať vykonávať fyzické osoby podnikateľskú činnosť, pričom podmienky kladené na fyzické osoby pri výkone tejto činnosti sú zásadne rovnaké ako v prípade právnických osôb. Z tohto dôvodu došlo k zjednoteniu podmienok vyvedenia zodpovednosti právnických osôb a fyzických podnikajúcich osôb. Jednotiacim znakom týchto deliktov je teda charakter činnosti a nie povaha osoby, ktorá ju vykonáva (Prášková, 2009). V prípade správneho deliktu právnickej osoby je po-

⁸ Podľa § 1 ods. 2 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Správny poriadok“) je správnym orgánom štátny orgán, orgán územnej samosprávy, orgán záujmovej samosprávy, fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorej zákon zveril rozhodovanie o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy.

⁹ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“).

¹⁰ Treba dodať, že ak by išlo o protiprávne konanie fyzickej osoby nepodnikateľa, tak by bolo možno uvažovať o spáchaní priestupku alebo iného správneho deliktu spáchaného fyzickou osobou a nie o správnom delikte fyzickej osoby – podnikateľa.

tom zodpovedným subjektom právnická osoba ako celok a nie jej štatutárne orgány, jednotliví zamestnanci alebo členovia (Cepek, 2012).

V literatúre sa možno stretnúť s označením tohto druhu správneho deliktu aj ako tzv. zmiešaný správny delikt, hybridný správny delikt, prípadne správny delikt podnikateľov. Z uvedených dôvodov dnes už väčšina zákonov upravuje tento typ deliktu spoločne, t. j. súčasne upravuje delikty fyzických osôb – podnikateľov aj právnických osôb (Horvat, 2014). Tradične sa možno stretnúť s definíciou správnych deliktov fyzických osôb-podnikateľov a právnických osôb, podľa ktorej ide o protiprávne konanie právnickej alebo fyzickej osoby oprávnenej na výkon určitých činností, ktorého znaky sú uvedené v zákone, za ktoré správny orgán ukladá zákonom stanovenú sankciu (Sládeček, 2009). Ďalej sa budem venovať už výlučne len správny deliktom právnických osôb.

Vyvodit' zodpovednosť voči právnickej osobe možno vtedy, ak sú kumulatívne splnené všetky znaky skutkovej podstaty príslušného správneho deliktu. Každá skutková podstata sa skladá z týchto znakov: subjekt, subjektívna stránka, objekt a objektívna stránka.

Objektom sa vo všeobecnosti majú na mysli vybrané spoločenské vzťahy chránené zákonom, resp. právom chránené záujmy. Objektívnu stránkou je protiprávny charakter konania alebo nekonania, jeho negatívny následok a príčinná súvislosť (*kauzálny nexus*) medzi nimi (Srebalová, 2015). Keďže spoločenská hodnota chránená príslušným právnym predpisom vždy závisí od vôle zákonodarcu a konkrétny spôsob spáchania deliktu od reálneho konania (opomenutia konania) konkrétnej právnickej osoby, nebudem im v článku venovať zvláštnu pozornosť.

Treba uviesť, že objekt a objektívna stránka musia byť za každých okolností presne špecifikované príslušnými právnymi predpismi. V správnom práve pritom nepanuje jednota, ako je to v prípade trestného práva, kde trestné činy sú vymedzené len v jednom právnom predpise, a to v Trestnom zákone. Správne delikty právnických osôb sú vymedzené v neprehľadnom množstve rôznych právnych predpisov, pričom ich kodifikácia do jedného právneho predpisu zásadne reálna nie je.

Pozornosť upriamim na subjekt a subjektívnu stránku skutkovej podstaty správnych deliktov, ktoré môžu spáchať právnické osoby. Vo vzťahu k subjektu treba uviesť, že niekedy sa tento znak skutkovej podstaty označuje aj pojmom páchatel'. V prípadoch, ktorým je venovaný tento článok, je páchatel'om právnická osoba. Tu treba odkázať najmä na prvú časť článku, kde upozorňujem na skutočnosť, že pod pojmom právnická osoba netreba rozumieť len podnikajúce obchodné spoločnosti, ale aj ostatné právnické osoby, ktoré nevykonávajú podnikateľskú činnosť. Zaujímavosťou vyvodenia zodpovednosti za správny delikt je skutočnosť, že v prípade týchto deliktov, na rozdiel od navrhovanej trestnoprávnej úpravy, možno vyvodit' zodpovednosť aj voči právnickým osobám verejného práva.¹¹

Subjektívna stránka správnych deliktov právnických osôb je tradične založená na tzv. objektívnej zodpovednosti. To znamená, že v prípade právnických osôb sa neskú-

¹¹ Tak napríklad § 16 zákona NR SR č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov, § 24 zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach v znení neskorších predpisov, § 20 zákona č. 374/2014 Z. z. o pohľadávkach štátu a o zmene a doplnení niektorých predpisov. Treba však dodať, že s výnimkou posledne menovaného zákona nazval zákonodarcu tieto delikty správnymi poriadkovými deliktmi, čo však podľa môjho názoru nič nemení na skutočnosti, že subjektom, a teda páchatel'om, je v prípade týchto deliktov právnická osoba verejného práva.

ma zavinenie ako vnútorný psychický vzťah páchatel'a k jeho vlastnému konaniu (alebo opomenutiu konania), ktoré je v rozpore s právnymi predpismi (Horvat, 2015). Dôsledkom je skutočnosť, že právnická osoba zodpovedá za protiprávny stav, ktorý svojím konaním zapríčinila, a to bez ohľadu na to, či ho chcela spôsobiť, alebo nie (tzv. absolútna zodpovednosť). V literatúre sa tiež spravidla iba uvádza, že za správne delikty zodpovedá právnická osoba bez ohľadu na zavinenie a že absolútna zodpovednosť nie je pre neprimeranú prísnosť vhodná; uvádza sa preto požiadavka úpravy liberačných dôvodov (Prášková, 2013). Liberačné dôvody musia byť vždy *expressis verbis* upravené v právnom predpise, pričom za najvšeobecnejší možno považovať ten, podľa ktorého právnická osoba nezodpovedá za správny delikt vtedy, ak preukáže, že vynaložila všetko úsilie, ktoré možno od nej spravodlivo požadovať, aby zabránila porušeniu právnej povinnosti.

V prípade, ak správny orgán preukáže vinu právnickej osoby, je oprávnený jej uložiť sankciu. Sankcie môže správny orgán vybrať iba z toho diapazónu sankcií, ktoré mu umožňuje uložiť príslušný právny predpis. Najtradičnejšou sankciou za porušenie povinností právnickou osobou je uloženie peňažnej pokuty. Správny orgán nikdy nemôže rozhodnúť o zrušení právnickej osoby; takúto sankciu mu neumožňuje uložiť žiaden právny predpis SR.

Z procesnoprávneho hľadiska sú delikty právnických osôb prejednávané podľa Správneho poriadku, ktorý primárne upravuje „zákonom ustanovený postup správnych orgánov, účastníkov konania, zúčastnených osôb a ďalších osôb (a prípadne aj dotknutých orgánov) pri vydávaní, preskúmvaní a nútenom výkone rozhodnutí – individuálnych správnych aktov, ktorými sa rozhoduje o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach konkrétnych fyzických osôb a právnických osôb“ (účastníkov konania) v konkrétnych právnych vzťahoch v oblasti verejnej správy (Škrobák, 2014). Rozhodnutie o správnej sankcii je výsledkom správneho konania, ktorého predmet sa vzťahuje na objasnenie otázok viny osoby za spáchaný správny delikt (Maslen, 2012).

Súčasný sankcionovanie právnických osôb z pohľadu trestného práva

Prvé pokusy o zavedenie trestania právnických osôb prostredníctvom inštitútov trestného práva možno datovať do obdobia komplexnej reformy slovenských trestných kódexov v roku 2005. Trestný zákon, ako aj Trestný poriadok¹² v pôvodnom znení kalkulovali s možnosťou zavedenia pravej trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb. Tento koncept však napokon z vtedajších návrhov zákonov vypadol. Neskoršie pokusy o zavedenie pravej trestnoprávnej zodpovednosti možno datovať do rokov 2006 a 2007 a napokon do minulého roka.

Medzičasom v roku 2010 došlo k zavedeniu tzv. nepravej trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb. O nepravej trestnoprávnej zodpovednosti hovoríme preto, lebo súdy (teda v prípade trestnej zodpovednosti nikdy nie správne orgány) za zákonom stanovených podmienok ukladajú právnickým osobám ochranné opatrenia a nie tresty.

Účelom trestu je potrestať páchatel'a trestného činu, a to uložením ujmy, ktorá sa prejaví na jeho osobnej slobode, majetkových alebo iných právnych pomeroch. Trest

¹² Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“).

ukladá jedine súd, pričom ide o klasické opatrenie štátneho donútenia, ktoré postihuje páchatel'a ako dôsledok jeho protiprávnej činnosti. Trest je preto opatrením predovšetkým represívnym.

Účelom ochranného opatrenia je chrániť spoločnosť pred opätovným páchaním protiprávnej činnosti. Do popredia tu preto vystupuje preventívna funkcia tohto opatrenia. Prevencia spočíva v liečení, výchove páchatel'a alebo v zabezpečení veci, ktorá bola použitá na spáchanie trestného činu alebo bola zaň získaná. Z tohto dôvodu sa výkon týchto opatrení nepremiľčuje, nemožno ich odpustiť na základe milosti prezidenta (Toman, 2010). Navyše ochranné opatrenia možno uložiť aj páchatel'ovi činu inak trestného alebo inej osobe, ak je to nevyhnutné na zabezpečenie ochrany spoločnosti pred páchaním nových trestných činov.

Možno uzavrieť, že pre tresty je typické, že je s nimi spojené negatívne hodnotenie činu a osoby páchatel'a, pričom tresty sa ukladajú v závislosti od závažnosti činu, ktorý je vyjadrený trestnou sadzbou pri konkrétnej skutkovej podstate v osobitnej časti Trestného zákona a ktorá je rozhodujúca pre stanovenie druhu a výmery trestu. Naopak, ochranné opatrenia neobsahujú negatívne hodnotenie a morálne odsúdenie a ukladajú sa v zásade tak, aby naplnili svoj účel. Chýba pri nich zásadne požiadavka úmernosti závažnosti spáchaného trestného činu, pretože pri ochranných opatreniach ide predovšetkým o dosiahnutie resocializácie páchatel'a, resp. o odstránenie príčin a podmienok na spáchanie ďalšieho trestného činu (Tobiášová, 2013).

Dôsledkom stavu, ktorý je v SR od roku 2010, je, že možno prostriedkami trestného práva v trestnom konaní postihovať (uložiť sankciu – ochranné opatrenie) právnickú osobu bez toho, aby táto bola považovaná za páchatel'a trestného činu (Burda, 2010).

Ochranné opatrenia, ktoré podľa Trestného zákona možno uložiť právnickej osobe, sú zhabanie peňažnej sumy a zhabanie majetku.

Zhabanie peňažnej sumy ako prvé ochranné opatrenie, ktoré možno uložiť právnickej osobe prostriedkami trestného práva, je koncipované ako fakultatívna možnosť. Súd ho môže, ale nemusí uložiť. Podmienkou prípadného uloženia je, že bol spáchaný trestný čin aspoň v štádiu pokusu (t. j. ak dospel trestný čin len do štádia prípravy, nemožno uložiť toto ochranné opatrenie) alebo ak došlo k účasti (t. j. k organizovaniu, navádzaniu, objednávaníu alebo pomoci) na trestnom čine v súvislosti s a) výkonom oprávnenia zastupovať túto právnickú osobu, b) s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene tejto právnickej osoby, c) s výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto právnickej osoby alebo d) so zanedbaním dohľadu alebo náležitej starostlivosti v tejto právnickej osobe.¹³

Zhabanie peňažnej sumy môže súd uložiť od 800 eur do 1 660 000 eur. Ak ide o zlúčenie, splynutie alebo rozdelenie právnickej osoby, uloží súd toto ochranné opatrenie právnemu nástupcovi zaniknutej právnickej osoby.¹⁴ Právnická osoba, ktorej sa má uložiť ochranné opatrenie, má v trestnom konaní postavenie zúčastnenej osoby (Novocký, 2013).

Zhabanie majetku má, na rozdiel od zhabania peňažnej sumy, zásadne obligatórny, čiže povinný charakter. Pokiaľ sú splnené podmienky stanovené § 83b ods. 1

¹³ Pozri § 83a ods. 1 Trestného zákona.

¹⁴ § 83a ods. 3 a 4 Trestného zákona.

Trestného zákona, súd nemá možnosť, ale povinnosť uložiť toto ochranné opatrenie. Výnimku z tohto pravidla predstavuje ods. 3 citovaného ustanovenia, v ktorom sa premieta vyjadrenie zásady proporcionality,¹⁵ ktorá keď nastane, tak súd ochranné opatrenie neuloží.

Zhabanie majetku možno uložiť len v prípade, ak došlo k spáchaniu zákonom taxatívne vypočítaných trestných činov, za podmienky, že bol spáchaný tento trestný čin, hoci aj v štádiu pokusu, alebo ak došlo k účasti na ňom a ak právnická osoba nadobudla majetok alebo jeho časť trestnou činnosťou alebo z príjmov pochádzajúcich z trestnej činnosti, v súvislosti a) s výkonom oprávnenia zastupovať túto právnickú osobu, b) s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene tejto právnickej osoby, c) s výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto právnickej osoby alebo d) so zanedbaním dohľadu alebo náležitej starostlivosti v tejto právnickej osobe.¹⁶

„Zhabanie majetku súd uloží právnickej osobe, iba ak bol spáchaný trestný čin fyzickou osobou, ktorá má k právnickej osobe v súvislosti s týmto trestným činom určitý, v citovanom ustanovení špecifikovaný vzťah, alebo bola daná fyzická osoba aspoň účastníkom na takomto trestnom čine. (...) Dôvodom, pre ktorý sa právnickej osobe zhabie majetok pre trestný čin fyzickej osoby, je vzťah fyzickej osoby, páchatel'a, k právnickej osobe a zároveň vzťah tejto právnickej osoby k samotnému trestnému činu fyzickej osoby, pretože v takomto prípade fyzická osoba spáchala trestný čin práve v súvislosti s výkonom určitých činností pre právnickú osobu, alebo z dôvodu zanedbania dohľadu alebo náležitej starostlivosti právnickou osobou (Burda, 2010). Pre potreby rozhodnutia o uložení ochranného opatrenia nie je rozhodujúci rozsah majetku, ktorý právnická osoba získala. Uloženie ochranného opatrenia má vždy za následok začatie konkurzného konania, a to bez návrhu (Novocký, 2013).

Záver

Na základe uvedeného možno konštatovať, že v súčasnosti právna úprava umožňuje sankcionovať právnické osoby. Tieto možnosti vychádzajú najmä z právnej úpravy, ktorú priradujeme pod správne právo. Treba však zároveň upozorniť aj na nedostatky súčasnej správnoprávnej úpravy.

V prvom rade sa treba kriticky postaviť k skutočnosti, že dnešná právna úprava nereaguje na skutočnosti, s ktorými sa správne orgány stretávajú, a to napríklad s prechodom právnej zodpovednosti na právneho nástupcu právnickej osoby. V praxi sa stáva, že právnické osoby, ktoré majú byť sankcionované, účelovo zanikajú, pričom ich imanie prechádza na nástupnícke spoločnosti v dôsledku splynutia, zlúčenia alebo rozdelenia. Dôsledkom je, že pôvodná právnická osoba zaniká, a teda voči nej nemožno viesť konanie, ktorého výsledkom môže byť uloženie sankcie. Z pohľadu práva už ide o odlišný subjekt. Uvedené vyplýva z pravidla, podľa ktorého tam, kde niet osoby, tam nemožno o tejto osobe rozhodnúť.

¹⁵ Súd ochranné opatrenie neuloží, ak vzhľadom na závažnosť spáchaného trestného činu, rozsah činu, získaný prospech, spôsobenú škodu, okolnosti spáchania trestného činu, následky pre právnickú osobu alebo dôležitý verejný záujem možno ochranu spoločnosti zabezpečiť aj bez zhabania majetku právnickej osoby.

¹⁶ Ak súd neuloží zhabanie majetku, uloží právnickej osobe ochranné opatrenie zhabania peňažnej sumy. Pozri § 83b ods. 1 Trestného zákona.

Z praxe takisto možno vypožorovať, že právnické osoby sú zakladané aj s cieľom, aby zakryli trestnú činnosť svojich štatutárnych orgánov. Vzhľadom na neexistenciu pravej trestnoprávnej zodpovednosti voči právnickým osobám nemožno voči týmto vyvodiť najprísnejšiu sankciu v podobe obligatórneho zrušenia právnickej osoby. V súčasnosti táto možnosť nenáleží žiadnemu správne orgánu. Navyše vzhľadom na formuláciu čl. 50 ods. 1 Ústavy SR¹⁷ a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd¹⁸ možno mať aj dôvodné pochybnosti o tom, či správne orgány ako orgány, ktoré nenapĺňajú požiadavky nezávislosti a nestrannosti, by vôbec mali mať takéto oprávnenie.

Aj z uvedených dôvodov sa domnievam, že SR by mala čo najskôr pristúpiť k zavedeniu pravej trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb. Návrh zákona o zavedení trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb sa zaoberá aj mnou spomínanými negatívami dnešnej právnej úpravy, keďže rieši problematiku prechodu zodpovednosti na právneho nástupcu, ako aj otázku možného zrušenia právnickej osoby súdom.

V súčasnej situácii, keď je trestná zodpovednosť právnických osôb riešená len okrajovo ako tzv. nepravá trestná zodpovednosť, sa možno stotožniť s kritikou viacerých trestnoprávných odborníkov, ktorí by radšej uprednostnili pravú trestnoprávnu zodpovednosť právnických osôb a nepravú trestnú zodpovednosť považujú za slepú uličku vývoja (Burda & Kurilovská, 2009). Nepravú trestnú zodpovednosť možno chápať aj ako alibistické riešenie zákonodarca, a to z toho dôvodu, že na jednej strane chce sankcionovať právnickú osobu spôsobom, ktorý sa viac podobá trestu ako ochrannému opatreniu, a zároveň mu umožňujú vyhnúť sa zavedeniu trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb (Trylč, 2008). Ak môže byť právnická osoba postihnutá ochranným opatrením, ktoré má skôr charakter trestu, ale zároveň nebude považovaná za obvinenú v trestnom konaní, pochopiteľne jej nebude garantovaný taký rozsah práv ako obvinenému (Burda & Kurilovská, 2009).

Záverom možno skonštatovať, že súčasná právna úprava vyvodzovania zodpovednosti voči právnickým osobám je značne nedokonalá a neúplná. Praktické problémy, s ktorými sa stretávajú v dennodennej praxi orgány činné v trestnom konaní a sudy, bude zákonodarca riešiť zákonom o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Tu treba podotknúť, že tento zákon bude (mal by) riešiť problémy len orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ale už nie správnych orgánov. Treba preto zhodnotiť a pripojiť sa k názorom tej časti odbornej verejnosti, ktorá už dávnejšie volá po samostatnom zákone, ktorý by upravil osobitne aj procesnoprávnu úpravu vyvodzovania správno-právnej zodpovednosti a správneho trestania. Domnievam sa, že táto právna úprava je viac než na mieste, pričom som toho názoru, že by mala samostatne upraviť aj problematiku vyvodzenia správno-právnej zodpovednosti právnických osôb.

¹⁷ Len súd rozhoduje o vine a treste za trestné činy.

¹⁸ Každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzku alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený.

Zoznam bibliografických odkazov

- Burda, E. (2010). § 83a. In E. Burda, J. Čentéš, J. Kolesár & J. Záhora et al. (Eds.), *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár.* (s. 551). Praha: C. H. Beck.
- Burda, E. (2010). § 83b. In E. Burda, J. Čentéš, J. Kolesár & J. Záhora et al. (Eds.), *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár.* (s. 569-571). Praha: C. H. Beck.
- Burda, E., & Kurilovská, L. (2009). Nedostatky v doterajších návrhoch trestnej zodpovednosti právnických osôb. In *Trestná zodpovednosť právnických osôb* (s. 162-163). Bratislava: Eurokódex, 2009,.
- Cepek, B. (2012). Zodpovednosť vo verejnej správe. In M. Vrabko et al. (Eds.), *Správne právo hmotné. Všeobecná časť.* (s. 302) Bratislava: C. H. Beck.
- Horvat, M. (2014). *Vybrané kapitoly zo správneho práva.* Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM.
- Horvat, M. (2015). § 3. In M. Srebalová et al. (Eds.), *Zákon o priestupkoch. Komentár* (s. 18). Bratislava: C. H. Beck.
- Horvat, M. (2015). Subjekty finančného práva. In Horvat, M., Kropaj, M., & Magurová, H. (2015). *Finančné právo pre ekonómov.* Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2015, s. 56-57.
- Machajová, J. (2009). Všeobecná charakteristika správneho trestania. In J. Machajová et al. (Eds.), *Všeobecné správne právo.* Žilina: Eurokódex.
- Maslen, M. (2012). Primeranosť lehoty pre rozhodnutie vo veciach správneho trestania. *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica*, 173.
- Neznámy autor. (2014). *Dôvodová správa. Všeobecná časť.* Dostupné 1. 6. 2015 na <http://www.rokovanie.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-166614>.
- Novocký, J. (2013). § 83a. In J. Čentéš et al. (Eds.), *Trestný zákon. Veľký komentár* (s. 152). Bratislava: Eurokódex.
- Novocký, J. (2013). § 84a. In J. Čentéš et al. (Eds.), *Trestný zákon. Veľký komentár* (s. 154-155). Bratislava: Eurokódex.
- Prášková, H. (2009). Správni trestaní. In D. Hendrych et al. (Eds.), *Správni právo. Obecná časť* (s. 477-478). Praha: C. H. Beck.
- Prášková, H. (2013). *Základy zodpovednosti za správni delikty.* Praha: C. H. Beck.
- Sládeček, V. (2009). *Obecné správni právo.* Praha: ASPI - Wolters Kluwer.
- Srebalová, M. (2015). § 2. In M. Srebalová et al. (Eds.), *Zákon o priestupkoch. Komentár.* Bratislava: C. H. Beck.
- Škrobák, J. (2013). Začatie a priebeh správneho konania. In M. Vrabko et al. (Eds.), *Správne právo procesné. Všeobecná časť.* Bratislava: C. H. Beck.
- Tobiášová, L. (2013). Sankcie v trestnom práve. In I. Mencerová, L. Tobiášová & Y. Turayová et al. (Eds.), *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť.* Šamorín: Heuréka.
- Toman, P. (2010). § 33. In H. Stiffel, P. Toman & O. Samaš (Eds.), *Trestný zákon. Stručný komentár.* Bratislava: Iura Edition.
- Trylč, M. (2008). Právnické osoby v návrhu zákona novely Trestného zákona. In Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2008. Bratislava: UK v Bratislave, Právnická fakulta.